

elvene
rundt Trondheimsfjorden

Årsmelding 2015

Elvene rundt Trondheimsfjorden

Styret

Styret har bestått av:

Leder	Jon Kjelden, Gaula
Nestleder	Jon Olav Olderen, Verdalsvassdraget
Styremedlem	Arne Nielsen, Orkla
Styremedlem	Gunnar Daniel Fordal, Stjørdalsvassdraget
Styremedlem	Audun Alseth, Skauga

Rune Krogdahl og Torstein Rognes har hatt ansvaret for sekretariatet og har fungert som prosjektledere i de ulike prosjekter.

Dette har vært det driftsåret nr 11 til ErT og det sjette året etter at man avsluttet oppleie av kilenøter og kilenotretter i sjøen. Elvene rundt Trondheimsfjorden (ErT) er en paraplyorganisasjon for elveeierlagene rundt Trondheimsfjorden i Nord- og Sør-Trøndelag. Organisasjonen består av Verdalselva, Stjørdalselva, Skauga, Gaula og Orkla. Formålet til ErT er å sikre og bygge opp den Nord-Atlantiske laksestammen, for der igjennom både å sikre og øke verdiskapningen i de trønderske laksedalførene. Etter at oppleieprosjektet ble avsluttet er det vedtatt å videreføre ErT, da det fortsatt er mange viktige felles oppgaver som med fordel kan gjøres igjennom en paraply-organisasjon.

2015

Prosjektet "Kompensasjon for avståelse av bruk av kilenot og kilenotrettigheter i Trondheimsfjorden" ble startet høsten 2004 av organisasjonen "Elvene Rundt Trondheimsfjorden"(ErT). ErT ble stiftet samtidig og består av de fire større elvene i Trondheimsfjorden (Orkla, Gaula, Verdalselva og Stjørdalselva), samt Skauga. 2009 var det siste året med oppleie. De siste årene har det vært først og fremst vært overvåkingsprosjekter som ErT har vært involvert i; "Skjellprøvetaking i Trondheimsfjorden" og "Telemetriprosjektet". I tillegg har ErT jobbet mye opp mot MD, Mattilsynet, FM og SjøMat Norge med div. overvåkings- og forskningsprosjekter på forskjellige områder. Til enhver tid pågår det flere forskningsprosjekter på laks i en eller over flere elver, hvor ErT i større eller mindre grad har vært aktivt involvert. Sjørretten sliter og behovet for å ta tak i sidebekker og –vassdrag har blitt mer og mer tydelig. ErT fikk gjennomført et kurs i restaurering i Orkla i 2014. Kurset var i samarbeid Grong videregående skole og ble finansiert av Miljødirektoratet. Samme opplegg ble kjørt i Gaula i 2015. I Orkla ble det opprettet en vaktmester-ordning for sjørret-bekkene og det ble jobbet for å opprette koblinger mellom skoler og forvaltning.

Det ble sendt inn en bekymringsmelding til MD i fiskesesongen, da det ble tatt lite fisk i juni. Etter hvert tok fisket seg opp og grunnlaget til bekymringen forsvant. Fra ErT ble det utarbeidet og sendt et felles høringsvar på MD's forslag på de nye sentrale retningslinjene for den kommende femårsperiode.

Overvåkning av innslag av rømt oppdrettslaks i elvene rundt Trondheimsfjorden (Skjellprøve-prosjektet)

I prosjektets femte år ble totalt 2469 skjellprøver fra Gaula, Nidelva, Orkla, Skauga, Stjørdalselva og Verdalselva kontrollert. 14 skjellprøver ble klassifisert som oppdrettsfisk, 2406 som villfisk, 7 som utsatt smolt, 3 som usikre vill eller utsatt, 12 usikre utsatt eller rømt og 27 ble klassifisert som lite lesbare/erstatningsskjell. Skauga hadde størst prosentandel oppdrett i det innsendte materialet med 2 oppdrettsfisk av 154 analyserte prøver (1,3 %), Nidelva 2 oppdrett av 413 analyserte prøver (0,5 %), Orkla 4 oppdrettsfisk av 483 analyserte prøver (0,8 %), Gaula 1 oppdrettsfisk av 565 analyserte prøver (0,2 %), Stjørdalselva 5 oppdrettsfisk av 833 analyserte prøver (0,6 %) og Verdalselva 0 oppdrettsfisk av 21 analyserte prøver (0,0 %). Det ble klassifisert totalt 0,6 % oppdrett i det analyserte materialet for 2015, alle 6 elvene sett under ett. Til sammenlikning ble det i 2011 klassifisert 3,9 % oppdrett, 0,4 % oppdrett i 2012, 1,6 % oppdrett i 2013 og 1,1 % oppdrett i 2014 igjennom prosjektperioden for de samme elvene. Også i år har ordningen med fortløpende analyser med raske svar direkte til fisker via tekstmelding blitt positivt mottatt. Prosjektet ble finansiert av SalMar ASA. Prosjektet

er viktig for å kontinuerlig overvåke innslaget av rømt oppdrett i elva, slik at vi har tid til å sette inn eventuelle tiltak før gyting.

Tiltaksrettet overvåking av villaks og rømt oppdrettslaks

Formålet med denne undersøkelsen er blant annet å beregne størrelsen på innsiget av villaks til Trondheimsfjorden, og å kartlegge innslag av rømt oppdrettslaks i laksebestander i Trondheimsfjorden. Videre ønsker vi å kartlegge den rømte oppdrettslaksens og villaksens vandringsmønstre fra ytre deler av Trondheimsfjorden og opp i den enkelte elv. Hovedfokuset er blant annet å finne ut hvor lang tid laksen bruker på å gå fra merkestasjonen i munningen av Trondheimsfjorden til den går opp i de viktigste lakseelvene. Et estimat av andel rømt oppdrettslaks i ytre deler av fjorden gjennom sesongen vil kunne gi et tidlig varsel om hva som kan forventes med hensyn til andel oppdrettslaks i de viktigste elvene. Videre vil merkingen av villaks og oppdrettslaks beskrive hvor stor andel av oppdrettslaksen fanget i ytre deler av fjorden som vandrer opp i de viktigste elvene i fjordsystemet. Ved hjelp av skjellprøver undersøkes når og på hvilket stadium oppdrettslaksen har rømt.

Prosjektets hovedmål er å:

Sammenligne vandringsmønstret til rømt oppdrettslaks og villaks i Trondheimsfjorden og elvene rundt Trondheimsfjorden med sikte på tidlig varsling og effektiv utfisking av rømt oppdrettslaks.

Med følgende delmål:

- A) Undersøke i hvilken grad og når rømt oppdrettslaks som fanges i ytre deler av Trondheimsfjorden vandrer inn i fjorden, opp i og mellom viktige lakseelver
- B) Vurdere om innslaget av rømt oppdrettslaks i villakspopulasjonen ytterst i Trondheimsfjorden kan brukes som et tidlig varsel om forventet oppvandring i elvene rundt Trondheimsfjorden
- C) Sammenligne tidspunkt for oppvandringen til oppdrettslaks og villaks i elvene og hvor de oppholder seg i gytetida
- D) Sammenligne hvorledes mulige vandringshindre (fosser og dammer) påvirker oppvandringen til oppdrettslaks og villaks
- E) Estimere mengden (innsiget) av villaks og oppdrettslaks til Trondheimsfjorden ved hjelp av merking og gjenfangst
- F) Benytte disse estimatene til å beregne beskatningsratene i sjø- og elvefisket
- G) Forbedre sikkerheten i estimatene av gytebestandsmåloppnåelse i Trondheimsfjordelvene
- H) Videreutvikle samarbeid mellom ulike lakseinteresser i Trondheimsfjorden gjennom kontinuerlig og interaktiv overføring av lokale forvaltningsrelevante data.

Det ble i 2014 merket 212 laks med radiomerker ved YAMO, blant disse var 190 villaks, 18 oppdrettslaks og 3 kultiverte laks. I tillegg ble 181 villaks merket med Lea-merker (resultater fra Lea-merkingen vil behandles i den endelige rapporten). Foreløpige oppvandringstall for radiomerkede laks i 2014 forteller oss at 15 laks har vandret opp i Stjørdalselva (1 gjenfangst), 17 i Nidelva (1 gjenfangst), 13 i Verdalselva (1 gjenfangst), 31 i Orkla (2 gjenfangster) og 45 laks i Gaula (8 gjenfangster). Mer oppdaterte og detaljerte resultater er presentert i den endelige rapporten. For 2015 foreligger det foreløpig ingen resultater.

Forekomst av sav2 hos villfisk i Midt-Norge

Dette prosjektet organiseres og drives av vår samarbeidspartner Salmoncamera. Økt kunnskap om utbredelsen til smittestoffer kjent fra både ville laksefisk populasjoner og oppdrettslaks vil øke forståelsen av hvordan havbruksindustrien kan

påvirke vill laksefisk. Smitte kan forekomme direkte mellom villfisk og oppdrettsfisk. I tillegg kan rømt oppdrettsfisk også være bærere av ulike patogener og dermed bidra til spredning av smitte. Både mengde og diversitet av potensielle laksefisk patogener kan endre seg over tid. Havbruksnæringen kan påvirke slike endringer med variasjoner i produksjonsvolum, samt avstander og plassering av oppdrettslokaliteter i fjordsystemer. I dette prosjektet vil hovedfokus være rettet mot en nylig introdusert variant av SAV, dvs SAV2, et virus som er vist å være årsak til pankreas sykdom (PD) hos laksefisker. SAV2 er nylig introdusert til Trøndelag/Nordvestlandet, og mest sannsynlig via transport av smolt/embryos fra Skottland til Norge. Dette gir en unik mulighet til å klarlegge smittepotensialet til SAV, dvs fra oppdrettslaks til vill-laks.

Hovedmålet med dette studiet er derfor å undersøke om det introduserte viruset, SAV2, har smittet fra oppdrettslaks i Trøndelag til vill-laks i elvene Gaula, Orkla, Namsen og Stjørdalselva.

Vurdering av metode – innslag av rømt oppdrettsfisk i gytebestanden

I både Orkla og Gaula har det tradisjonelt vært ett stangfiske på høsten for å finne andel oppdrettslaks i gytebestandene. Dette har vært en omdiskutert metode med flere påpekte svakheter og / eller usikkerheter.

I flere mindre elver har drivtelling ofte vært brukt med stort hell. Fra enkelte forskningsmiljø blir det derimot hevdet at dette er en metodikk kun egnet for de mindre vassdrag. I større vassdrag påstås det at stangfiske er eneste muligheten. Fordelene med drivtelling kontra overvåkingsfiske med stang er såpass mange at vi ønsket å se på om denne metodikken kan benyttes hos oss.

I løpet av 2014 og 2015 har vi fått drivtellet utvalgte strekninger for å sammenligne disse opp mot overvåkingsfiske.

En drivtelling gi også mulighet til å målrettet plukke ut oppdrettsfisk fra elva med bruk av harpun. Man vil da etter hvert få kompetanse på dette og vil ha en trent "beredskapsstyrke" hvis man skal oppleve en større rømming.

Sjørretbekker - Kurs i restaurering og kultivering

I samarbeid med elever og lærere fra Sportsfiskelandslinja ved Grong videregående skole fikk vi siste år åpnet og restaurert Marbekken i Gaula foran høstens gyting. I Orkla videreførte man det arbeidet som ble startet med et tilsvarende kurs i fjor. I 12 bekker har man nå gjort større eller mindre tiltak. Noen bekker er restaurert "ferdig", andre er så vidt påbegynt. Mest har det vært av rydding. Masse trær, kvist og søppel er blitt fjernet, slik at fisken kan få gå uhindret opp og ned. Det er blitt bygget både strømfosterkere og terskler av stein og tre. Gytegrus, større stein og steinklynger er lagt ut. Vi har bygget overvinteringsdammer og dammer i forbindelse med kulverter. Alt i alt er det blitt flere kilometer med "nye" bekker for sjørretten og flere kilometer med bedre gyte- og oppvekstforhold for ørreten. I tillegg har en gruppe begynt å utarbeide planer for et lakselekkeri. Utsetting herfra vil eventuelt fungere som startshjelp for de "nye" strekningene som er åpnet.

Ungdomskurs på Horgøien i Gaula

I år arrangerte vi sammen med Siri Stav og Bjørn Buan, vertskapet på Horgøien gratis kurs i laksefiske for ungdom mellom 12 til 18 år. Hele 14 ungdommer deltok og de fikk alle kyndig veiledning av Jan Erik Granbo og Trond Syrstad i fluefiske, Johnny Hustad i fiske med sluk og wobler. Vegard Pedersen Sollien fra Veterinærinstituttet foredro om hvordan lese skjellprøver og innføring i fluebinding.

Alle fikk binde sine egne fluer. Fangst ble det allerede første dagen. Ola Solbakken fra Klæbu fikk en fin hannlaks på hele 7 kg. Vi fikk ingen økonomisk støtte i år, men valgte likevel å arrangerte kurset som en test. Vi fikk god støtte fra lokalt næringsliv til mat og drikke, samt SalMar sponset oss med redningsvester.

Gjenutsettingkurs

Vi arrangerte ett kurs i gjenutsetting i forbindelse med Villaksens dag på Støren. Dessverre viste det seg å være vanskelig å få mange til å møte opp på ett rent "kurs" i gjenutsetting. Vi valgte derfor å kjøpe inn noe utstyr spesiallaget for gjenutsetting, håver og målband. I tillegg fikk vi tak i og delte ut av NL sin brosjyre om gjenutsetting og SjømatNorge sin Salmopedia – kjenn din laks. I elvene ble oppsynet brukt aktivt til å informere om og drive personopplæring i gjenutsetting. Dette var både direkte til fiskere og til grunneiere. Grunneiere fikk håver spesiallaget for gjenutsetting med opplæring og oppfordring til å bruke disse. Fiskere fikk målband og brosjyremateriell. Målbandene har omregningstabell for at man skal kunne slippe fisken hurtigst mulig ut igjen - unngår veiing osv.

Trondheimsfjordmodellen – et samarbeid mellom 3 laksenæringer

Trondheimsfjordmodellen er et samarbeidskonsept mellom de tre næringene sjølaksefiske, elvefiske og havbruk i dette tilfellet representert gjennom Noregs Grunneigar og Sjølaksefiskarlag (NGSL), Elvene Rundt Trondheimsfjorden (ERT) og Fiskeri og Havbruksnæringen Landsforening (FHL).

Formålet er å søke, anvende og formidle omforent kunnskap for å bedre livsvilkårene til vårt felles arvesølv, villaksen.

Søknad om finansiering til utvikling og oppbygging av denne modellen ble sendt "Kunnskapsenteret for Villaks"(KLV), men ble ikke innvilget. Dialogen mellom de 3 næringene fortsetter og man ser på andre løsninger og områder man kan samarbeide.

Ouro – det "nye" lovpålagte miljøfondet

Overvåkingsprogrammet og miljøfondet er nå blitt knyttet tettere sammen. Ansvaret er lagt til Fiskeridepartementet, men det er Fiskeridirektoratet som har fått oppdraget til å sørge for at det blir gjennomført. De har videre hyret inn HI og NINA. Her er det mye som bør endres for villaksens og elvenes beste. ErT har derfor startet et arbeid for aktivt å forsøke og endre metode og vilkår i det nye fondet.

Lakseambassadører

I samarbeid med NL har ErT kjøpt inn mye forskjellig fiskeutstyr til bruk for lakseambassadørene; fluestenger, slukstenger, vadere, vester, jakker, fluer, sluker etc. Disse er fordelt på lakseambassadørene i Verdalselva (2 stk), Stjørdalselva (Aron Myren), Skauga (Liv Eirin Alseth) og Gaula (Martin Granøien).

Fiskeinteresserte ungdommer kan ta kontakt med disse og få opplæring og låne utstyr.

Ordførersamling på Havfruen

Sesongen 2013 gikk inn i historien som en av tidenes dårligste sesonger for elvene i Trondheimsfjorden, og 2014 startet enda svakere. Samtidig ble det meldt det om store problemer med lakselus fra lakseoppdrett. Dette vekket uro blant de politisk folkevalgte i regionen. Ordførerne langs Gaula, Jan Håvard Refsethås, Erling Lenvik og Jorid Jagtøyen, gikk på bakgrunn av dette ut med en bekymringsmelding og tok så initiativ til et felles møte mellom alle kommunene som har laksevassdrag

tilknyttet Trondheimsfjorden. Dette for å bidra til at man også i framtida skal kunne glede oss over et yrende folkeliv i elvedalen gjennom sommeren. ErT og NL tok utfordringen og arrangert så møte på Aunan hvor elvekommunene var sterkt representert.

Konklusjonene var:

- Opprette et nettverk for ordførerne i de 15 kommunene med lakseelver som munner ut i Trondheimsfjorden. Formålet er å skape en felles arena for kunnskapsoppdatering, diskusjon og påvirkning for å styrke villaksbestandene i regionen. Nettverket samles minst en gang i året, hvor en av postene på programmet skal være en statusoppdatering fra Vitenskapelig råd for lakseforvaltning. Representantene på Trøndelagsbenken på Stortinget skal inviteres til nettverkssamlingene. Ordføreren i Midtre Gauldal fungerer som leder for nettverket fram til neste samling.

Møtet i 2015 ble holdt 17. juni på Havfruen i Trondheim. Møtet hadde godt oppmøte, hele 17 politikere (ordførere / varaordførere) møtte.

Møte Sjømat Norge – presentasjon smoltutvandring

På januar hadde vi ett info-møte til Sjømat Norge avd midt-Norge, hvor vi presenteret samme info som til Mattilsynet vedrørende smoltutvandring. Etter at de lokale elveforvaltningene i Orkla og Gaula har begynt å overvåke elvene selv ser vi at mye av smolten også går til andre tider enn tidligere antatt / hevdet. Dette kan være en medvirkende del av årsaken til at vi i de senere år har opplevd en dramatisk nedgang i tilbakevandringen.

Anders Lamberg fra Skandinavisk Naturovervåking foredro og la fram dokumentasjon på om temaet. Tidspunktet for utvandringen av smolt brukes til å fastsette når den koordinerte avlusingen for oppdrettslaksen skal være. Derfor er det meget viktig også for oppdrettsnæringa at Mattilsynet legger til grunn den riktige og hele utvandringsperioden.

Høringsuttalelse sentrale retningslinjer

Vi deltok på flere møter med MD i forbindelse med utarbeidelse av de nye retningslinjene. Høringsforslaget ble grundig gått igjennom og forslag på høringssvar ble utarbeidet. Svaret ble sendt "på høring" til ErT-elvene, før det ble endret og sendt inn som ett felles svar fra elvene.

Styrearbeid Norske Lakseelver

Arne Nielsen sitter i styret i Norske Lakseelver og ble i 2014 valgt for 4 nye år.

Diverse

Elvene rundt Trondheimsfjorden har kontakt med MD, Sjømat Norge, NSL, Norske Lakseelver, Fylkesmannen i Sør- og Nord-Trøndelag, Fylkeskommunen, SalMar, VI og NINA. Elvene rundt Trondheimsfjorden har vært representert ved ulike fora, blant annet Fagrådet for Trondheimsfjorden og Norske Lakseelver.

Trondheimsfjorden -16

(Sign)
Jon Kjelden

(Sign)
Jon Olav Olderen

(Sign)
Arne Nielsen

(Sign)
Gunnar Daniel Fordal

(Sign)